

Lễ hội Việt Nam

Khánh Hòa

Lễ Cúng Cá Ông

Ngày mở hội: 15/4 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 1 ngày

Địa điểm tổ chức: Các làng chài ven Biển, Khánh Hòa

Người được thờ cúng: Cá Ông Voi.

Truyền thuyết: Cá Ông giúp đỡ người, thuyền bè khi gặp nạn trên biển.

Nội dung: Sau nghi lễ có nhiều hình thức vui chơi, đua ghe, đua thuyền thúng, hát bội.

Ghi chú: Nghi lễ phổ biến của các làng chài ven biển nước ta.

Lễ - Hội Tháp Bà

Ngày mở hội: 20/3 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 4 ngày

Địa điểm tổ chức: Tháp Bà (Ponaga), Thành phố Nha Trang., Khánh Hòa

Người được thờ cúng: Thờ nữ thần Thiên Y A Na

Truyền thuyết: Tháp Bà nguyên là di tích của thánh đô vương quốc Chăm Pa xưa thờ nữ thần Thiên Y A Na. Tại đây hàng năm vào ngày lễ hội, nhân dân các tỉnh nô nức đổ về dự.

Nội dung: Hội có nhiều nghi lễ, nhiều đoàn người Chăm và người các dân tộc khác từ các nơi về hành hương lễ bái. Có nhiều trò chơi dân tộc như: hát bội, đua ghe, đua thuyền thúng, có các điệu múa Chăm như "Múa bóng dâng Bà"....

Nội Dung Lễ Hội Tháp Bà

Trên ngọn đồi Cù Lao nằm sát tả ngạn sông Cái Nha Trang sừng sững một quần thể tháp Chăm mà nhân dân địa phương quen gọi là Tháp Bà. Đây là nơi người Chăm xưa thờ Bà Pô Inur Nagar (Bà Mẹ Xứ), nữ thần duy nhất trong vô vàn thần của người Việt thờ phụng dưới tôn xưng Thiên Y A Na Thánh Mẫu. Lễ Vía Bà (23/3 Âm lịch hàng năm) không những là một lễ hội truyền thống vào loại lớn nhất ở địa phương mà còn thu hút hàng ngàn du khách từ khắp nơi, nhất là các tỉnh phía Nam, nô nức về đây dâng hương, trải hội.

Trong tín ngưỡng dân gian của dân tộc Chăm, hình tượng Pô Inur Nagar chiếm một vị trí hết sức quan trọng. Theo truyền thuyết, Bà là nữ thần Mẹ của đất nước, người tạo ra cây lúa và dạy dân trồng lúa. Các vua Chăm tôn vinh Bà là "Bà Đại Phúc", "Người bảo hộ tối cao của Vương quyền". Đối với người Chăm, việc thờ phụng Pô Inur Nagar đã có từ lâu và tồn tại liên tục trong nhiều thế kỷ ở thánh đô Pô Inur Nagar được xây dựng ở cạnh Kauthara và cạnh biển.

Định cư trên vùng đất này, người Việt đã tiếp thu những yếu tố đặc sắc của văn hóa Chăm, tạo nên một quá trình giao thoa, tiếp biến văn hóa Việt - Chăm rất độc đáo. Tín ngưỡng thờ Thiên Y A Na Thánh Mẫu ở Khánh Hòa và các tỉnh Nam Trung bộ có nguồn gốc sâu xa từ tục thờ Mẫu (Mẹ) ở đồng bằng Bắc bộ.

Tín ngưỡng ấy chính là hành trang tinh thần của lưu dân Việt mang theo vào đây từ thuở đi mở cõi.

Trước Tháp Chăm với điện thờ Bà và bao câu chuyện huyền thiêng còn đó, người Việt tìm thấy ở tín ngưỡng này điểm tương đồng với những thần thánh cũ ở quê hương bản quán như Mẹ Âu Cơ, Công chúa Liễu Hạnh, Bà Chúa Thượng Ngàn... tuy khác về tên gọi, nhưng vẫn là tiêu biểu cho hình tượng Bà Mẹ đất, Mẹ Thị tộc, Mẹ lúa, những vị Mẫu - Thần khuyến thiện trừng ác, cứu nhân độ thế. Xuất phát từ điểm chung đó, nữ thần Pô Inur Nagar của người Chăm đã được Việt hóa thành Thánh Mẫu Thiên Y A Na hay còn gọi là Bà Chúa Ngọc, được người Việt tôn là "thượng đẳng thần" và tiếp tục thờ tự ngay tại trú sở cũ của Bà.

Hàng năm từ ngày 20 đến 23/3 âm lịch, lễ vía Bà tức lễ hội Tháp Bà được nhân dân địa phương tổ chức rất trọng thể. Trước đây mọi nghi lễ đều do người Chăm đảm nhiệm, nay chủ yếu do người Việt tiến hành, vì vậy, có một số thay đổi cho phù hợp với tập quán dân tộc. Trước hết, lễ thay y vào giờ Ngọ ngày 20/3. Khi chủ tế dâng cúng trầm hương, hoa quả và khăn vái xong, mười thiếu nữ nét na, xinh đẹp được làng chọn

sẵn bắt đầu tháo gỡ toàn bộ xiêm y, mũ miện củ của Bà để lau chùi tỉ mỉ từng đường nét điêu khắc cho đến khi không còn lấy một hạt bụi nhỏ rồi mới mặc xiêm y , mũ miện mới vào. Trang phục của Bà đều may bằng hàng vải quý, thêu thùa công phu, đính kim tuyến, kim sa lóng lánh.

Sau nghi thức tắm tượng và thay y, vị chủ tế bắt đầu một tuần tế gọi là tế gia quan. Sáng ngày 22, các vị tăng ni, đạo hữu Phật giáo đem hương hoa, ngũ quả, xôi chè, thiết hương án trước tiền sảnh ngôi tháp chính, tụng niệm theo nghi thức nhà Phật, cầu mong Bà phù hộ cho quốc thái dân an, mưa thuận gió hòa, mùa màng tươi tốt, bội thu. Lễ tế sanh diễn ra đúng nửa đêm 22 rạng 23. Lễ vật có thêm một heo để nguyên con đã cạo lông sạch sẽ và một bát tiết có nhúm lông. Chủ tế đọc văn tế thỉnh Bà về chứng giám, có chiêng trống và đội nhạc lễ phụ họa. Lễ tế dứt, diễn ra lễ múa bóng do các thiếu nữ ở Xóm Bóng dưới chân Tháp Bà hoặc đội múa Chăm đến từ Ninh Thuận biểu diễn. Vũ công áo xiêm lộng lẫy, đầu đội hoa tươi, đèn ngũ sắc, uốn lượn nhịp nhàng dưới ánh đèn rọi, cảnh tượng vô cùng ngoạn mục. Lễ chánh tế cử hành vào rạng sáng 23/3 theo nghi thức tế thần của người Việt: có chánh tế, bồi tế, tư chúc, thông xướng đội khăn xếp, mặc áo thụng xanh, mang hia theo kiểu cung đình. Các động tác dâng hoa, trầm hương, rượu, đọc văn tế diễn ra trang nghiêm, thành kính trong âm thanh trầm bổng của dàn nhạc lễ. Trong thời gian lễ hội còn có một số nghi lễ và trò diễn dân gian mang đậm sắc thái đạo Mẫu như xin xăm, hầu bóng, thu hút hàng vạn lượt người ngày đêm lũ lượt đến chiêm bái, cầu xin Bà ban cho nhiều tài lộc.

Với mục đích bảo vệ, tôn tạo, trùng tu di tích và bảo vệ quyền tự do tín ngưỡng thông qua các hoạt động văn hóa truyền thống, chính quyền địa phương đã ban hành Quy chế hoạt động và bảo vệ khu di tích Tháp Bà cùng với việc thành lập Hội bảo trợ Tháp Bà. Hội có nhiệm vụ hướng dẫn nhân dân việc thờ phụng tại Tháp trong các ngày sóc vọng, tham gia tổ chức lễ hội Vía Bà, chống mê tín dị đoan. Từ đó, lễ hội Tháp Bà ngày càng long trọng và có quy mô lớn hơn trước, các loại hình sinh hoạt văn hóa trong lễ hội phong phú hơn.

Trải qua hơn 300 năm, những huyền thoại linh thiêng về Bà đã ăn sâu vào tình cảm, tâm thức của cư dân sở tại. Chính vì thế, lễ hội dân gian lớn nhất ở Khánh Hòa. Lễ hội là điểm hội tụ các giá trị truyền thống của quá trình giao lưu văn hóa Việt - Chăm trong lịch sử.

(Khoa học phổ thông số 475)

Kon-Tum

Lễ Ăn Cơm Mới

Địa điểm tổ chức: Vùng đồng bào Ba Na, tại nhà Rông, Kon Tum

Người được thờ cúng: Thần núi, thần nước

Nội dung: Khi lúa trên nương vừa chín,Lễ hội mừng mùa thu hoạch mới cầu mong cho ruộng nương ngày càng nhiều thóc lúa.

Có tế thần núi và thần nước bằng lợn gà.

Ghi chú: Tổ chức ở tỉnh Kon Tum, Gia Lai hàng năm vào mùa bắt đầu thu hoạch.

Lễ Cúng Đất Làng

Thời gian tổ chức: 1 ngày

Địa điểm tổ chức: Vùng đồng bào BaNa, Kon Tum

Nội dung: Chuẩn bị vào vụ sản xuất mới đồng bào làm lễ cúng đất làng, khẩn cầu các thần linh phù hộ làm ăn thuận lợi. Với lễ này, dân làng thông báo cho thần linh biết công việc làm trong năm mới. Trong trường hợp dọn đến vùng đất mới, trước hôm dựng làng cũng làm lễ và kéo dài 2 ngày.

Ghi chú: Tổ chức ở Kon Tum, Gia Lai vào cuối tháng 2 đầu tháng 3 âm lịch. Làm trong một ngày một đêm.

Long An

Lễ Cầu Mưa

Địa điểm tổ chức: Vùng sản xuất nông nghiệp tỉnh Long An, Long An

Người được thờ cúng: Trời, đất thần linh

Nội dung: Những năm hạn hán nhân dân thường tổ chức cầu mưa, tế lễ đất trời, mong thần linh ban cho ân huệ tránh khỏi hạn hán. Ngoài nghi thức lễ truyền thống, lễ cầu mưa được thể hiện bằng các cuộc đua ghe trên sông rạch. Cũng có nơi làm lễ rước rồng với hình thức như bơi cạn.

Sau khi đua ghe, dân chúng kéo nhau về đình làm lễ cúng thần linh rồi ăn uống, vui chơi.

Ghi chú: Tổ chức hàng năm vào khi hạn hán khô cạn tại nhiều vùng thuộc tỉnh Long An.

Lào Cai

Lễ Nhập Tịch

Địa điểm tổ chức: Vùng người Dao, thôn Khe Mụ- Sơn Hà, Bảo Thắng, Lào Cai

Truyền thuyết: Khi các gia đình có con trai 14-15 tuổi thì mời thầy đến làm lễ "Nhập tịch "(được chính thức nhập vào dòng họ).Lễ của gia đình nhưng là ngày vui của cả cộng đồng

Nội dung: .Trong ngày lễ có múa,hát rất tưng bừng và nghi lễ trang trọng.

Ghi chú: Lễ tổ chức vào dịp mùa màng đã thu hoạch xong hoặc khi Xuân về,Tết đến.

Lạng Sơn

Hội đèn Bắc Lệ

Ngày mở hội: 1/1 (âm lịch)

Địa điểm tổ chức: Đền- Bắc Lệ, Hữu Lũng, Lạng Sơn

Người được thờ cúng: Đức Mẫu Thượng Ngàn và các cô, các cậu, những người chết trẻ được Mẫu che chở

Truyền thuyết: Bà chúa rừng xanh (Đức Mẫu Thượng Ngàn) và các cô, các cậu, những người chết trẻ được Mẫu che chở tương truyền rất thiêng. Có lễ bái, hầu bóng và văn cảnh.

Nội dung: Có rước từ đền Kẽng tới đền chính. Tương truyền đó là cô Ba Bắc lệ đến hầu Mẫu Thượng ngàn.

Ghi chú: Tổ chức đầu tháng giêng đến trung tuần tháng 2.

Hội chợ Kỳ Lừa

Ngày mở hội: 22/1 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 6 ngày

Địa điểm tổ chức: Chợ Kỳ Lừa- Đông Kinh, Thị xã Lạng Sơn, Lạng Sơn

Nội dung: Chợ có đủ đặc sản trong vùng và hàng hóa giao lưu nhiều nơi tụ về, thường là dịp đi chơi chợ , là trai gái các nơi đổ về xem múa sư tử, hát Sli, lượn, mà chủ yếu là hát giao duyên của trai gái các nơi về hội chợ.

Hội đèn Tả Phủ

Ngày mở hội: 15/3 (âm lịch)

Địa điểm tổ chức: Đền- Phố Kỳ Lừa, Thị xã Lạng Sơn, Lạng Sơn

Người được thờ cúng: Thân Công Tài

Truyền thuyết: Tả đô đốc Hán Quận Công Thân Công Tài,người có công mở phố Kỳ Lừa và chợ sầm uất từ thế kỷ 17. Hội mở để tế tự Thân Công Tài

Nội dung: Ngoài các nghi lễ, hội có rất nhiều trò vui như múa rồng, múa sư tử, lễ rước pháo. Đặc biệt là tục cướp đầu pháo.

Nghệ An

Lễ Đâm Đầu muông Thú

Địa điểm tổ chức: Nơi con suối đầu bản., Nghệ An

Truyền thuyết: Lễ cầu mong cho 1 năm sản bản được nhiều muông thú (tiếng dân tộc là Moong).

Nội dung: Khi dân chúng tụ tập, ông Mo làm lễ, sau đó có nghi thức 1 thanh niên khỏe mạnh múa cây mác đâm vào đầu 1 con thú làm bằng nửa hoắc tre có hình giống đầu con lợn rừng. Đâm xong anh ta nằm xuống đất báo hiệu rằng "con moong " đã chết. Dân chúng reo hò và sau đó là vui chơi, ăn uống cộng đồng.

Ghi chú: Lễ tổ chức vào đầu năm mới, vùng dân tộc cuối-Nghệ An.

Lễ Đền Cồn Làng

Ngày mở hội: 6/2 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 1 ngày

Địa điểm tổ chức: Đền Cồn Làng- Tân Hợp, Tân Kỳ, Nghệ An

Người được thờ cúng: Thần Nông

Nội dung: Trong hội lễ vật là lợn, rượu và 4 gốc lúa tốt do thanh niên trong làng đi nhổ trộm ở ruộng làng bên. Có lễ rước thân lúa và nhảy múa, ca hát và ăn uống vui vẻ.

Lễ Cầu Nước Trời

Địa điểm tổ chức: Vùng đồng bào Thái, Con Cuông, Nghệ An

Truyền thuyết: Quan niệm người Thái thì trời hạn hán là Rồng ngủ quên mà Rồng lại là thần nước ,do đó phải kéo đuôi Rồng lên.Chủ trì cuộc lễ là một bà góa,vì Rồng đồng nghĩa với phụ nữ.

Nội dung: Khi vào, người chủ trì cầm lấy lá cau (tượng trưng đuôi Rồng) kéo lên trong tiếng hò reo và tiếng trống chiêng. Sau đó là các trò vui cộng đồng.

Ghi chú: Tổ chức hàng năm vào dịp đầu Xuân

Hội đền Cồn

Ngày mở hội: 15/1 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 7 ngày

Địa điểm tổ chức: Thôn Phương cần- Quỳnh Phương, Quỳnh Lưu, Nghệ An

Người được thờ cúng: Tứ vị thánh "Đại càn quốc gia Nam Hải tứ vị thượng đẳng thần ngọc bộ hạ".

Nội dung: Trước ngày Hội có cuộc tế xuân với trâu và lợn, tế bánh dầy. Trong các ngày Hội có hát bội, tục "cháy ới" (chạy xuống hòn ới). Đua thuyền, đu, đấu vật và nhiều trò vui khác.

Lễ Cúng Trời

Địa điểm tổ chức: , Miền núi, Nghệ An

Truyền thuyết: Tạ ơn trời đã phù hộ và cầu mong các vụ sau tốt hơn. Năm nào được mùa to thì cúng to. .

Nội dung: Trong khi các ông mo cúng trời thì trai gái nhảy múa quanh đàn cúng làm vui cho các thân linh về hưởng lễ vật. Lễ vật là các sản phẩm làm ra như: lúa, gà, bầu, bí, lợn của bà con dân bản góp.

Ghi chú: Cúng ở giữa trời, vùng đồng bào dân tộc Dao (Hàng tổng) ở miền núi tỉnh Nghệ An.Tổ chức vào những năm được mùa

Hội đền Cuông

Ngày mở hội: 15/2 (dương lịch)

Thời gian tổ chức: 1 ngày

Địa điểm tổ chức: - Cửa Hiền, Diễn Châu, Nghệ An

Người được thờ cúng: An Dương Vương

Nội dung: Trong Hội có các trò chơi truyền thống như đánh đu, vật, chọi gà, hát ca trù, đèn hoa, đốt pháo bông, tuồng, chèo.

Hội làng Hậu Luật

Ngày mở hội: 7/1 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 1 ngày

Địa điểm tổ chức: Làng Hậu Luật- Hậu Luật, Yên Thành, Nghệ An

Người được thờ cúng: Thành Hoàng làng là Triệu Cơ.

Truyền thuyết: Người khai sáng nghề cấy cấy cho dân làng.

Nội dung: Đây là lễ khai canh của làng có tổ chức nghi thức khai canh rất hấp dẫn, có hình thức cái cây, thuyền và hình nhân vác cây, bừa, người cuỗi trâu để thờ Thành Hoàng.

Những trai làng ăn mặc quần áo màu sắc vừa khiêng thuyền vừa vác cây và đánh trống, phèng và rồi hát những bài ca mở Hội.

Ông chủ tế và các trai làng lần lượt sẽ đi một đường cây nghi thức.

Hội Làng Trầm

Thời gian tổ chức: 3 ngày

Địa điểm tổ chức: Thôn Đông Liệt và một số thôn khác- Nam Thái, Nam Đàn, Nghệ An

Nội dung: Hội làm trong 3 ngày tết. Hội Xuân ngoài thờ thành hoàng là thi nấu cơm và các hình thức vui chơi khác.

Ghi chú: Tổ chức vào dịp đầu Xuân.

Hội làng Quỳnh

Ngày mở hội: 27/12 (âm lịch)

Địa điểm tổ chức: Làng Quỳnh- Quỳnh Đôi, Quỳnh Lưu, Nghệ An

Người được thờ cúng: Thành hoàng là các ông tổ của các họ: Hồ, Nguyễn, Phạm, Hoàng, Dương, Phan.

Truyền thuyết: Theo khoán ước của làng thì đến ngày khai hạ có lễ tế thần làng tổ chức linh đình rước từ đền về đình làng.

Nội dung: Các hoạt động của hội có :vật cù,đánh vật,đánh đu,và nhiều hoạt động văn hóa,văn nghệ thể thao.

Ghi chú: Tổ chức từ 27 tháng chạp đến 7 tháng giêng hàng năm.

Lễ - Hội Rước Hến

Ngày mở hội: 15/2 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 1 ngày

Địa điểm tổ chức: Làng Thanh Đàm- Nam Tân, Nam Đàn, Nghệ An

Truyền thuyết: Vào thời gian này ở sông Lam hến sinh sôi nảy nở nhiều nên làng tổ chức rước hến, tế lễ cầu mong cho hến thật nhiều để cho người có thêm cái để ăn.

Nội dung: Hôm chính lễ, làng tế Thần Linh, sau đó một đoàn thuyền với đầy đủ cờ xí, tàu quạt, trống chiêng và các lực sỹ bơi chèo đưa thuyền ra rải hến xuống sông.

Ghi chú: Đây là lễ hội độc đáo trong các lễ hội ở Bắc và Trung Bộ.

Hội đền Vua Lê

Ngày mở hội: 1/2 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 3 ngày

Địa điểm tổ chức: Các làng thuộc (quanh núi Lam Thành)., Hưng Nguyên, Nghệ An

Người được thờ cúng: Các vua Lê.

Truyền thuyết: Kỷ niệm ngày nghĩa quân Lam Sơn hạ thành Nghệ An xảy ra vào tháng 2 năm Đinh Mùi (1427).

Nội dung: Hội có rước thuyền rồng.

Ghi chú: 12 năm mới tổ chức một lần.

Hội đền Vua Mai

Ngày mở hội: 15/1 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 2 ngày

Địa điểm tổ chức: Đền Vua Mai- Vân Diên, Nam Đàn, Nghệ An

Người được thờ cúng: Mai Thúc Loan

Truyền thuyết: Mai Thúc Loan (Mai Hắc Đế) là người tổ chức khởi nghĩa chống lại ách đô hộ của nhà Đường sáng lập ra nước Vạn Xuân năm 722.

Nội dung: Đến ngày hội các làng rước kiệu về đền vua Mai, cùng với tế, lễ là các trò: đánh vật, đu, leo cột mỡ, cướp cờ, đánh cờ tướng, đua thuyền.

Lễ Xăng khán

Địa điểm tổ chức: Vùng dân tộc ở miền tây Nghệ An, Nghệ An

Truyền thuyết: Là lễ cúng con ma môn (tục truyền con ma đã dậy cho các ông mo nghề thầy cúng).

Nội dung: Lễ do các thầy mo mở để trả ơn ma môn - trong lễ có múa Xăng khán. Đây là dịp vui chung của cộng đồng.

Ghi chú: Lễ được tổ chức vào ngày cuối năm sau khi thu hoạch mùa màng xong.

Ninh Bình

Hội đền Trường Yên

Ngày mở hội: 9/3 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 3 ngày

Địa điểm tổ chức: - Trường Yên, Hoa Lư, Ninh Bình

Người được thờ cúng: Đinh Tiên Hoàng và Lê Đại Hành

Truyền thuyết: Dựa theo chiến tích xưa của Đinh Bộ Lĩnh hồi còn thơ bé cùng các bạn chăn trâu bẻ lau làm cờ, chia phe đánh nhau.

Tại kinh đô Hoa Lư có rất nhiều truyền thuyết về kinh thánh và sự tích hai Vua.

Nội dung: Sau phần lễ, hội có các trò vui: thổi cơm thi, bơi chải, leo núi viếng cảnh, kéo chũ ...nhưng hấp dẫn nhất là tích "Cờ lau tập trận" (nên còn gọi là hội cờ lau).

Ghi chú: Trường Yên là kinh thành Hoa Lư thời nước ta mang tên Đại Cổ Việt cách nay 10 thế kỷ. Có đền thờ vua Đinh (Đinh Tiên Hoàng) và đền thờ vua Lê (Lê Đại Hành).

Hội Trường Yên rất lớn, được tiến hành ở cả 2 đền.

Hội đền Yên Cư

Ngày mở hội: 20/8 (âm lịch)

Thời gian tổ chức: 1 ngày

Địa điểm tổ chức: Đền làng Yên Cư- Khánh Cư, Tam Điệp, Ninh Bình

Người được thờ cúng: Trần Hưng Đạo

Truyền thuyết: Tương truyền khúc sông Đáy, gần đền Yên Cư cứ đến ngày 20 tháng 8 cá quần về nhiều vô kể nhưng không ai đánh bắt cá vào ngày hội.

Nội dung: Ngoài các ghi thức lễ hội còn có cuộc rước kiệu qua sông Đáy

Ghi chú: Đây là Lễ "Cá vượt vũ môn" được tích nhập vào Thánh Thần.

Hội Cờ Lau

Trường Yên hay Hoa Lư là tên gọi để chỉ khu vực có kinh đô của hai triều đình: Đại Đinh (968-979) và Tiền Lê (980-1009) nay là xã Trường Yên, huyện Hoa Lư, tỉnh Ninh Bình. Khu di tích nằm cách Hà Nội gần 100km về phía Nam, tại đây còn có hai ngôi đền lớn thờ vua Đinh Tiên Hoàng và Lê Đại Hành cùng nhiều kiến trúc, di vật văn hóa thuộc về hai triều đại đó. Trước đây, các triều đại phong kiến Việt Nam, hàng năm có tổ chức đại lễ tại hai ngôi đền thờ Đinh Tiên Hoàng và Lê Đại Hành. Nhân dân trong vùng mở hội Xuân tại khu vực từ ngày 9 đến 11 tháng 3 Âm lịch. Hội tổ chức nhiều trò vui như: thổi cơm thi,

leo núi viếng cảnh, thi bơi chải... Nhưng truyền thống và hấp dẫn nhất là diễn lại tích "Cờ lau tập trận" và vì vậy hội Trường Yên trước đây được gọi là hội Cờ Lau.

Truyền thuyết kể lại rằng, Đinh Bộ Lĩnh sinh ra ở làng Đại Hoàng, tên cũ là sách Đào Uúc. Từ nhỏ, cậu bé đã phải đi ở chăn trâu cho ông chú ruột là Đinh Thúc Dự ở làng Uy Viễn - nay thuộc xã Gia Hưng, huyện Hoàng Long tức là sách Bông thuở xa xưa. Ngay trong những ngày chăn trâu này, Đinh Bộ Lĩnh tụ tập trẻ mục đồng bẻ bông lau làm cờ tập trận. Cậu bé nhanh chóng chiếm lĩnh được lòng tin của chúng bạn. Khi được bạn bè tôn làm "chủ tướng", cậu liền tổ chức một lễ khao quân mà vật hiến lễ chính là con trâu của ông Thúc Dự do Đinh Bộ Lĩnh chăn dắt hàng ngày. Cuộc lễ khá long trọng, độc đáo và cậu bé đã dựng nên được một "triều đình" ngay tại khu vực có hang Cát Đùn, mô phỏng theo triều đình của Ngô Quyền ở Cổ Loa, cũng áo mũ và cờ xí toàn bằng... bông lau và cây cỏ hoa rừng.

Câu chuyện giết trâu bị lộ. Ông chú tức giận vác đao đuổi đánh Đinh Bộ Lĩnh, cậu bé đành phải tìm vào núi Trường Yên trốn tránh, nhưng bị dòng sông chắn ngang, không qua sông được, cậu bé bèn gọi anh Rồng, là người chèo đò ngay bên ấy. Anh chèo đò không ra, kịp lúc Thúc Dự đuổi đến, cậu bé hoảng sợ, nhưng đúng lúc sóng cuộn dâng, một con rồng nổi lên đưa Đinh Bộ Lĩnh sang sông. Thấy vậy, Thúc Dự kinh hoàng, cầm dao xuống, lạy như tể sao. Con sông ngày ấy sau được gọi là sông Hoàng Long.

Hội Cờ Lau Trường Yên hàng năm tổ chức theo sự tích cờ lau tập trận như nêu trên. Tham gia cuộc rước trong hội cờ lau gồm toàn những em trai từ 14 đến 16 tuổi, mạnh khỏe, trong đó chọn một em đóng làm Đinh Bộ Lĩnh. Tất cả ăn mặc như mục đồng: đầu chít khăn đỏ, ngang lưng thắt lụa xanh, chân quấn xà cạp nâu, tay cầm cờ lau. Thoạt đầu, tất cả tập trung tại Trường Yên, rước Đinh Bộ Lĩnh bằng kiệu tay qua sông Hoàng Long đến làng Uy Viễn. Hội tại làng Uy Viễn khá nhộn nhịp. Theo nhịp trống và điệu cờ, đoàn quân cờ lau múa quanh kiệu của Đinh Bộ Lĩnh, những động tác đội ngũ dân quân tập trận, khi tiến, khi lui, khi sang ngang, khi dừng lại...

Tương truyền: đây đều là những động tác mà Đinh Bộ Lĩnh đã chỉ huy đạo quân cờ lau thuở ấy. Sau một buổi sáng ở làng Uy Viễn, cuộc rước đưa Đinh Bộ Lĩnh trở về Trường Yên. Tại đây trình diễn những trò chơi truyền thống của hội. Cuộc diễn cờ lau tập trận trong hội Trường Yên, mấy năm gần đây được cấu trúc lại khác hơn, chừng 100 em trai chia làm hai phe, Đinh Bộ Lĩnh mặc hoàng bào (áo vua), có 3 con trâu đàn bằng tre, dán giấy màu, to bằng trâu thật... trình diễn lại với nhiều chi tiết trong truyền thuyết.

Một trong những đặc điểm tiến bộ của hội lễ là không có lễ bái và các hoạt động mê tín khác. Các trò vui văn hóa của hội có trò thổi cơm thi. Cơm được thổi bằng thân cây lau; người dự thi được cấp cho nồi gạo, nhưng phải tìm thấy cây lau tươi làm củi, không được dùng hoa lau khô để moi lửa mà tiện thân lau thành từng khẩu như khẩu mía, nhai lấy bã thổi cơm.

Ngoài hai ngôi đền lịch sử thờ Đinh Tiên Hoàng và Lê Đại Hành được giới thiệu kỹ lưỡng, du khách còn được hướng dẫn thăm nhiều di tích có giá trị như: chùa Nhất Trụ - ngôi chùa tạo dựng từ triều đại Đinh, nơi còn lưu giữ lại cột Kinh Phật khắc bằng chữ Phạn (chữ nhà Phật); dấu vết kinh thành Hoa Lư có bóng dáng của hai vòng thành, các cửa thành với những địa danh quen thuộc như: cầu Dền, cầu Muống, cầu Đông... như ở Thăng Long và khu lăng Đinh Tiên Hoàng, lăng Lê Đại Hành.

(Phạm Vĩnh- Khoa học và Đời sống - số 10/1999)